

Με εργαλείο οργάνωσης διδασκαλίας την κριτική συνειδητοποίηση στοχεύουμε στη σχολική ένταξη παιδιών Ρομά (Τσιγγάνων)

Άγγελος Χατζηνικολάου, Δάσκαλος, Διδάκτορας Παιδαγωγικής

Στην εκπαιδευτική πολιτική τόσο στη Ελλάδα τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια. όσο και στην Ευρώπη από 50ετίας φαίνεται να βρισκόμαστε μπροστά σε με νέα μόνιμη και ανυπέρθετη ασυμβατότητα ανάμεσα στην άνευ όρων συντήρηση της αξιακής κοινωνικής αρτιότητας και ομοιομορφίας και της λογιστής πυκνότητας της πολυπολιτισμικότητας με σημείο αιχμής του δόρατός της ως εκπαιδευτικό πρόταγμα τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Όπως υπογραμμίζουν πολλοί επιστήμονες ότι οι αξιακοί πολιτικοί και κοινωνικοί άξονες δεν μπορεί πια να είναι εθνοκεντρικά συμπαγείς, μονοδιάστατοι και καθαροί, το πρόταγμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης νοείται πλέον με τη μορφή μιας ευρείας σύνθεσης ώσμωσης πολλών επιμέρους αιτημάτων και αξιακών αρχών.

Από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ως το τέλος της αποικιοκρατίας οι Ευρωπαίοι πέρασαν κρίση συνείδησης ως δυνάστες. Προσπάθησαν να κατανοήσουν αυτούς τους άλλους πολιτισμούς τους οποίους επί μακρόν είχαν ποδοπατήσει. Σήμερα, αυτή η αναθεώρηση έχει τελειώσει. Έχουν συμφιλιωθεί με την ιστορία τους. Στον καθημερινό πολιτικό λόγο ισχυρίζονται ότι δεν έχουν ιμπεριαλιστικές βλέψεις και πως είναι υπέρμαχοι της ειρηνικής συνύπαρξης των πολιτισμών. Εξυμνούν τη διαφορά δεν ενδιαφέρονται όμως ιδιαίτερα για ό,τι δεν είναι όπως αυτοί.

Ακριβώς επειδή είμαστε πολιτισμός της αυτοκριτικής πρέπει να αποδείξουμε ότι αν είμαστε αυτοί που είμαστε, είμαστε επίσης διατεθειμένοι να μπούμε στη θέση των άλλων. Αυτό είναι ζήτημα πολιτικής και κοινωνικής ευθύνης στην κλίμακα της συλλογικής συνείδησης οπότε στο σημείο αυτό παρεμβαίνει σε κάθε περίπτωση ο καθημερινός ρόλος του/της εκπαιδευτικού μέσα από μια κριτική προσέγγιση των καταστάσεων που βιώνουν τα παιδιά (κυρίως Ρομά, μειονοτήτων και μεταναστών) στο σχολείο μέσα από την επαφή τους με τους μηχανισμούς του και τα αναλυτικά προγράμματα.

Κριτική σημαίνει να ανακαλύπτουμε πώς λειτουργεί κάτι, να μην παίρνουμε τα πράγματα ως δεδομένα, αλλά να κοιτάμε κάτω από την επιφάνεια, να θέτουμε ερωτήσεις: γιατί υπάρχει και συμβαίνει κάτι, τίνος συμφέροντα υπηρετεί, πως λειτουργεί κλπ.

Τόσο η διαπολιτισμική όσο και η πολυπολιτισμική στον λόγο τους χρησιμοποιούν την ισότητα ως σημείο αναφοράς και κορυφαία πολιτική στάση καθώς και θεμελιακή επιδίωξή τους. Δίπλα στην έννοια της ισότητας συχνά στο λόγο τους υπάρχουν οι έννοιες εκπαίδευση και αποδοτικότητα, εκπαίδευση και παραγωγικότητα εκπαίδευση και ανταγωνισμός, επιδόσεις αξιολόγηση και ιεράρχηση, διαδικασίες κατά τις οποίες αποκρύπτεται το γεγονός της νεοφιλελεύθερης οικονομίας, η οποία δε θεωρεί την κοινωνική ανισότητα ως αρνητική αξία, αλλά αντίθετα αυτήν επιδιώκει. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση για μας αποτελεί πρόκληση στο εκπαιδευτικό σύστημα, γι' αυτό δίπλα στην έννοια της ισότητας θα προσθέταμε και ως θεμελίωση την πολιτική έννοια της κοινωνικής απελευθέρωσης. Απελευθέρωση από την καταπίεση του αναμφισβήτητου αυτονόητου, της κάθε λογής κατεστημένης δοξασίας και αυθεντίας. Είτε αυτές αναφέρονται στο σύγχρονο κοσμικό θεό της οικονομίας είτε στο αρχέγονο δέος της «θείας» εξουσίας.

Προφανώς και η πολιτική προσέγγιση προώθησης της ισότητας και της απελευθέρωσης διατυπώνει προτάσεις οι οποίες ως εκπαιδευτικά μέτρα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι ενοχλητικά για τις κυρίαρχες παραδοσιακές αντιλήψεις περί φυλετικής καθαρότητας και ομοιογένειας.

Όλα τα παραπάνω καθιστούν προφανές το γεγονός ότι η διαπολιτισμική και η αντιρατσιστική εκπαίδευση απευθύνεται στο σύνολο του εκπαιδευτικού κόσμου και της κοινωνίας ως πρόταση διαμόρφωσης συμπεριφοράς, στάσεων και αντιλήψεων των κυρίαρχων κυρίως μελών της κοινωνίας προς τους μετανάστες, τους Ρομά και τις μειονότητες κλπ. Και η κριτική συνειδητοποίηση μπορεί να αποτελέσει μια ουσιαστική μέθοδο προσέγγισης, κατανόησης και προπάντων σεβασμού των δικαιωμάτων των μειονοτήτων {γλωσσικών, πολιτισμικών κλπ} και των μεταναστών. Συνειδητοποίηση: ως όρος αναφέρεται στη διαδικασία μα την οποία οι άνθρωποι (και στην περίπτωση μας εκπαιδευτικοί μαζί με μαθητές, μαθήτριες και τις οικογένειες τους) όχι ως δέκτες αλλά ως υποκείμενα που αποκτούν και δημιουργούν γνώση, κατορθώνουν κάποια βαθιά επίγνωση τόσο για την κοινωνικοπολιτισμική πραγματικότητα, που διαμορφώνει τη ζωή τους, όσο και για την ικανότητά τους να μεταμορφώνουν αυτή την πραγματικότητα και να διεκδικούν μια κοινωνικά δικαιότερη κατανομή των πόρων για την ικανοποίηση όλων των δικαιωμάτων (κοινωνικών και πολιτικών). Έτσι ο εγγραμματισμός είναι μια ποιότητα συνείδησης και όχι απλά η κατάκτηση μιας ουδέτερης τεχνικής κι ένα πλήθος γνώσεων (Φρέιρε). Φαντάζει ουτοπική προσέγγιση, όμως για τον Φρέιρε αποτελεί μια παιδαγωγική της υπόσχεσης και της ελπίδας μιας και ουτοπικός εκπαιδευτικός γι' αυτόν δεν σημαίνει απλά ιδεαλιστής ή μη πρακτικός εκπαιδευτικός αλλά μάλλον αυτός που ασχολείται με την καταγγελία της υπάρχουσας κατάστασης και την αναγγελία μιας νέας μαζί με τους/τις μαθητές/μαθήτριες και στην περίπτωση μας με την καταγγελία όλων εκείνων των μηχανισμών που οδηγούν στον αποκλεισμό των παιδιών Ρομά από την εκπαίδευση και την αναγγελία αφενός άρσης όλων αυτών των μηχανισμών και αφετέρου του πλούτου που θα προκύψει για τη δημοκρατία και την κοινωνία από την ισότιμη συμμετοχή στην εκπαίδευση όλων των παιδιών Ρομά, μεταναστών και παιδιών μειονοτήτων.